

Skolvalet försämrar inte likvärdigheten

Svenska Dagbladet den 4 oktober 2013

På SvD Brännpunkt (2/10) hävdar ett antal representanter för Katalys och Nätverket för en likvärdig skola att skolvalet har ökat skolsegregationen och minskat likvärdigheten. Detta diskuteras i samband med en opinionsundersökning som visar att det svenska folket ser ökade skillnader mellan skolor som ett problem, vilket knappast är förvånande. Säkerligen stödjer ingen skillnader mellan elever eller sjunkande resultat heller. Men det är irrelevant för huruvida skolvalet är boven i dramat. Och här haltar debattörernas argumentation rejält.

Först och främst blandar debattörerna ihop begreppen likvärdighet och segregation, vilket är problematiskt. Likvärdigheten mäts oftast som skillnader mellan elever eller hur mycket elevernas bakgrund påverkar resultaten. Skolsegregationen mäts å andra sidan oftast som skillnader i resultat och elevsammansättning mellan skolor.

Detta är viktigt eftersom det inte finns en direkt koppling mellan dessa mått. Ofta framförs kamrateffekter som ett argument varför skillnader mellan skolor skulle påverka likvärdigheten. Men forskningen på området ger som helhet inget starkt stöd för den tesen. En del studier visar faktiskt att nivågruppering i viss form kan vara positivt. Samtidigt är kamraternas påverkan sällan stor; även om skolsegregation leder till lägre likvärdighet via kamrateffekter skulle betydelsen troligtvis vara liten.

Men skolvalet i sig bidrar inte till lägre likvärdighet. Den svenska forskningen finner ingen effekt alls, medan internationella studier tvärtom visar att skolval och friskolor minskar betydelsen av elevernas bakgrund på resultaten. Kritikerna måste våga diskutera forskningen som inte stödjer deras tes istället för att blunda för den.

Samtidigt står det inte klart huruvida skillnaderna mellan skolor ökar på grund av skolvalet. En del svenska studier tyder på det, men dessa är begränsade eftersom de inte tar hänsyn till hur bostadssegregationen skulle ha sett ut om reformerna på 1990-talet aldrig hade genomförts. Internationell forskning finner nämligen att skolval minskar boendesegregationen, då det inte längre är nödvändigt att bo nära de eftertraktade skolorna. Detta problem kringgås i forskning som jämför skolsegregationen i olika länder eftersom föräldrar knappast emigrerar på grund av låg skolkvalitet – och denna finner ingen effekt alls av skolval. Om reformerna på 1990-talet inte hade genomförts skulle bostadssegregationens påverkan på skolsegregationen sannolikt varit större än den är idag, vilket måste tas med i beräkningarna.

Dessutom är naturligtvis boendesegregationen viktig i sig. Vissa studier finner exempelvis att högre bostadssegregation leder till sämre hälsa och lägre studieresultat. Frågan är därför om kritikerna är beredda att stå upp för den ökande boendesegregationen och dess problem om skolvalet skulle slopas? Är de beredda att stå upp för att endast de rika som har råd att flytta ska kunna välja skola? Är de beredda att stå upp för den minskande likvärdigheten som uppstår när plånboken får större

betydelse för valet av skola? Den seriösa diskussion som debattörerna säger sig eftersträva kräver svar på dessa frågor.

GABRIEL H SAHLGREN

forskningschef, Centre for Market Reform of Education vid Institute of Economic Affairs i London.
Även verksam vid Institutet för Näringslivsforskning (IFN).